

ПРИКАЗ КЊИГЕ „УГРОЖАВАЊЕ КАПАЦИТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ“, РАДОСЛАВА ГАЋИНОВИЋА

Биљана Стојковић
Министарство одбране, Управа за стратегијско планирање

Угрожавање капацитета безбедности државе,
Радослава Гаћиновић, „Филип Вишњић“,
Београд, 2013.

Угрожавање безбедности у савременом свету, почев од безбедности појединаца, друштвених група, појединих држава, до безбедности међународних интеграција и на глобалном плану, представља стални научни изазов и инспирацију за истраживаче широм света. Ова тема, омеђена духовним дометима научних стваралаца, степеном постојећих научних сазнања, као и материјалним ресурсима издвојеним за њено истраживање – добила је једно оригинално и инспиративно виђење проблема безбедности из пера доброг зналца ове проблематике – проф. др Радослава Гаћиновића, научног саветника у Институту за политичке студије у Београду.

Научна монографија под насловом „Угрожавање капацитета безбедности државе“, која се појавила 2013. године, у издању познате издавачке куће „Филип Вишњић“ у Београду, дело је аутора који у свом научном опусу има дванаест објављених књига, од којих су неке доживеле и поновљена издања, као и више објављених научних чланака, који се, већим делом, односе на безбедност.

У овој монографији аутор је ширу тематску област која се односи на проблем угрожавања безбедности, већ у наслову свог дела, фокусирао на ниво државе, која још увек има значајну улогу, ако не и најзначајнију у међународним односима. Тим поводом чувени француски филозоф и културолог Едгар Морен је, дефинишући појам националне државе, истакао да је држава далеко од тога да постане „фосил историје“ и нагласио да је „национална држава уједно творевина и творац модерне Европе“.¹ Стога, не треба да чуди што је и аутор поменуте монографије у средиште својих разматрања о угрожавању безбедности ставио државу, не ускраћујући при том читаоца за општа појмовна и теоријска разматрања.

У овој монографији аутор је ширу тематску област која се односи на проблем угрожавања безбедности, већ у наслову свог дела, фокусирао на ниво државе, која још увек има значајну улогу, ако не и најзначајнију у међународним односима. Тим поводом чувени француски филозоф и културолог Едгар Морен је, дефинишући појам националне државе, истакао да је држава далеко од тога да постане „фосил историје“ и нагласио да је „национална држава уједно творевина и творац модерне Европе“.¹ Стога, не треба да чуди што је и аутор поменуте монографије у средиште својих разматрања о угрожавању безбедности ставио државу, не ускраћујући при том читаоца за општа појмовна и теоријска разматрања.

¹ Види опширније: Едгар Морен, текст под насловом *Национална држава*, објављен у практикуму др Д. Симеуновића *Теорија политике – ридер – 1. део*, „Наука и друштво“, Београд, 2002, стр. 111.

У уводу свог дела др Гафиновић је објаснио научне, друштвене и личне мотиве за настанак монографије, за које можемо рећи да су дубоко хуманистички и национално просвећени, тј. садржани у настојању да се моћним државама и наднационалним организацијама скрене пажња на недужне жртве које су последица континуираног угрожавања малих држава и народа. Поред тога, ти мотиви садржани су и у жељи да се пружи допринос науци у раном препознавању свих облика угрожавања безбедности, али и да се скрене пажња домаћем и међународном јавном мњењу на савремене облике ове појаве и њене трагичне последице.²

Интегрални текст монографије чине 373 стране, стандардног књижевног формата, у чврстом повезу. Монографија садржи једанаест проблемских делова (целина): „Уводна разматрања“ (9–16), „Правна држава и њене последице“ (17–44), „Дефинисање безбедности“ (45–64), „Угроженост безбедности – појам“ (65–72), „Извори угрожавања“ (73–134), „Облици угрожавања капацитета безбедности државе“ (135–137), „Унутрашњи сукоби као елемент угрожавања капацитета безбедности државе“ (138–217), „Унутрашњи оружани облици угрожавања капацитета безбедности државе“ (218–281), „Спољни неоружани облици угрожавања капацитета безбедности државе“ (282–302), „Спољни неоружани облици угрожавања капацитета безбедности државе“ (303–352), „Уместо закључка“ (353–360). Посебан научноистраживачки квалитет овој монографији дају: „Библиографија“ (361–368), „Индекс имена“ (369–372), и „Реч о аутору“ (373), из којих закључујемо да је реч о врском познаваоцу ове проблематике, који је уложио напор да из обиља референтне истраживачке грађе издвоји 126 јединица литературе, чији су делови умешно инкорпорирани у оквиру садржаја овог научног дела.

Пажњу научне и стручне јавности посебно завређује поглавље у монографији које се односи на дефинисање и класификацију појма „*угроженост безбедности*“. Чини се да аутор, уводећи синтагму појмова „угроженост безбедности“, индиректно даје научну и стручну алтернативу већ увелико одомаћеној, али у научним круговима и доста критикованој синтагми појмова: „изазови, ризици и претње безбедности“. Приступајући у анализи синтагме појмова „угроженост безбедности“ темељно и свеобухватно, кроз анализу геостратешког безбедносног окружења држава, као и друштвених и политичких услова на нивоу појединих држава који генеришу облике угрожавања безбедности, сагледавајући правне и уставне оквире ради уочавања вредности које се штите од угрожавања (витални интерес заједнице, имовина, територија, уставни поредак, људска права, живот, здравље, и сл.), овај аутор, на крају, поменути појам подвргава логичко-семантичкој анализи и сагледавању теоријских оквира за његову прецизност дефиницију. Уопштавајући и синтетизујући различита сазнања, др Гафиновић даје следеће одређење (стр. 72): „Под појмом угрожавања (безбедности) подразумевају се друштвене појаве или понашање настало деловањем човека (појединачно или групно), природе или техничких система у дужем периоду које су значајног обима, при чему настају или могу настати, штетне последице по интегритет човека, његову слободу и имовину, као и по интегритет и суверенитет државе и њених институција“. При том, аутор посебно апострофира разлику коју људи од струке морају да имају у виду када су у питању два сродна појма: *угрожавања* (појам који се односи на делатност) и *угроженост* (појам који се односи на ситуацију).

² Упореди: Stefan Wolff (2006). *Ethnic Conflict: A Global Perspective*. New York: Oxford University Press Inc.

Свакако, пажњу стручне и научне јавности заслужује и класификација врста угрожавања безбедности, која даје преглед стандардних класификација према: месту, облику, носиоцу угрожавања, извору, активности, учесталости, интензитету и времену настанка угрожавања безбедности итд. Међутим, на основу наслова посебних поглавља у овој монографији може се закључити да др Гађиновић даје предност комбинованом критерију у класификацији овог појма, опредељујући се за следећу оригиналну комбинацију: унутрашњи оружани облици угрожавања безбедности, унутрашњи неоружани облици угрожавања безбедности, спољни оружани облици угрожавања безбедности и спољни неоружани облици угрожавања безбедности, прецизирајући да се, у складу са насловом овог дела, наведена класификација односи на угрожавање безбедности капацитета државе.

За стратегије је од посебног значаја могућност садржана у овом делу која, у односу на стандардну класификацију извора угрожавања безбедности на војне и невојне (изазове, ризике и претње безбедности), истиче и другачију могућност класификације на *оружане* и на *неоружане облике угрожавања безбедности*, што у односу на сложену, непредвидиву и комбиновану природу савремених изазова ризика и претњи даје примеренији основ за класификацију. Као што је познато, велики број домаћих и страних теоретичара безбедности слаже се у оцени да је природа савремених изазова, ризика и претњи сложена и тешко предвидива, јер њихово испољавање подразумева укљученост више различитих субјеката са различитим улогама, мотивима и средствима, а поред тога имају тенденцију да често прелазе из једног облика у други, из једног нивоа интензитета у виши или нижи, као и тенденцију ширења са једне територије на другу у окружењу и сл.³

Уосталом, и сам аутор ове монографије, (стр. 168-217) примарно сврставајући организовани криминал у унутрашњи неоружани облик угрожавања безбедности, није пропустио прилику да објасни чињеницу да је криминал транснационална појава која, поред финансијских малверзација и коруптивних механизма, у пракси може да се ослања и на примену најгрубљих метода притисака, насиља, па чак и елиминације противника, тј. на наоружане актере (криминалне банде).

Наведени приступ савременим појавама у безбедности, заснован на умешној компилацији међународног и домаћег нормативног оквира, постојећих теоријских сазнања и ангажованог истраживања друштвених феномена, даје овом делу посебан квалитет у смислу актуелности, реалистичности и применљивости научних сазнања у пракси. Примера ради, на темељу постојећих научних достигнућа у друштвеним наукама, аутор даје вредан научни допринос разумевању проблема угрожавања безбедности савремене државе, почевши од нарушавања капацитета система безбедности од стране политички мотивисаних извршилаца, што је тема о

³ Упореди: Смиља Аврамов, *Регуларна армија и побуњеници*, Војно дело, 4/99, Београд 1999; Terry Terriff, Stuart Croft, Lucy James, Patrick M. Morgan, *Security Studies Today*, Cambridge: Blackwell Publishers Inc., Polity Press, 2001; Младен Бајагић, *Основи безбедности*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007; Љубомир Стајић, *Основи система безбедности* (са основама истраживања безбедносних појава) Правни факултет у Новом Саду, 2008; и *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, „Службени гласник Р. Србије“, број 88/09. Београд, 2009, Биљана Стојковић, *Security aspects of National Development Strategy of the Republic of Serbia*, часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије „Безбедност“, Година LIV, број 3, Београд, 2012, стр. 33–48.

којој скоро да нема радова у домаћој стручној литератури. Поред тога, пишући о спољним и унутрашњим облицима оружаног угрожавања капацитета безбедности државе, имајући у виду да је том проблему посвећен велики број јединица домаће и стране стручне литературе, он читаоца не оптерећује сувишним понављањима већ ставља тежиште на оне аспекте овог проблема за које сматра да су недовољно научно разјашњени.

Вредност овог дела за стручну јавност је у томе што оно садржи врло добро систематизована, сажета и прегледна сазнања о све актуелнијим, спољним неоружаним облицима угрожавања безбедности државе, почевши од војних, политичких, економских, пропагандних, психолошких и других спољних притисака, до агресивног наступа и субверзивног деловања страних обавештајних служби.

Уместо извођења експлицитних закључка у монографији, аутор се позива на мудре мисли немачког филозофа Јиргена Хабермаса који, на прагу 21. века, изражава забринутост због неодговорног угрожавања општих животних интереса, одакле, можда, и потиче инспирација др Гађиноваћа за језгровит и одговарајући назив његовог дела. Признајући да је овај рад за њега био велики изазов, који је покушао да реши интердисциплинарним приступом проблему, овај аутор је изразио наду да ће садржајем монографије подстаћи демократску јавност у свету да се определи за решавање спорова мирним путем.

Др Радославу Гађиновићу морају се упутити похвале за овај значајан подухват у области друштвених наука, јер се ради о научном делу које на методолошки утемељен начин, из области интердисциплинарних, мултидисциплинарних и трансдисциплинарних истраживања и двопредметних студија, којима припадају и војне науке и науке безбедности, вешто залази у област бављења правних и политичких наука, а пре свега у предмет истраживања међународног и уставног права и науке о међународним односима, проширујући постојећи фонд сазнања. Стога, научна монографија под насловом „Угрожавање капацитета безбедности државе“ заслужује сву пажњу читалачке публике у земљи и иностранству, студената факултета безбедности и академија за безбедност, правних факултета и факултета политичких наука, института и других истраживачких организација, а посебно Војне академије и Криминалистичко-полицијске академије, као и стручњака који се баве безбедношћу. Она је, очито, последица дуготрајног истраживачког рада, промишљене и лудичке анализе друштвених појава и посвећеног напора научног радника да скрене пажњу на проблеме угрожавања безбедности, на које се може гледати на научно утемељен начин.